

ÚJ ELLENTMONDÁSOK A TERMELŐSZÖVETKEZETEKBEN, MEGOLDÁSI MÓDJUK KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ EGYSÉGES PARASZTI OSZTÁLY KIALAKÍTÁSÁRA

Írta: K. TÓTH FERENC

„A mezőgazdaság szocialista átszervezésével egész népgazdaságunkban osztatlanul uralkodóvá váltak a szocialista termelési viszonyok, befejeztük a szocializmus alapjainak lerakását. A magyar nép új történelmi jelentőségű győzelmet aratott, a szocializmus teljes felépítésének korszakába lépett.” [1]

Az MSZMP VIII. kongresszusának határozatai kifejezésre juttatják társadalmunkban a szocialista építés valamennyi területének dialektikus egységét, belső kapcsolatát és kölcsönhatását, egyszersmind aláhúzzák, mint meghatározó tényezőnek: a termelésnek, a gazdasági oldalnak kiemelkedő szerepét. A szocializmus teljes felépítésének feladata tehát mindenekelőtt azt jelenti, hogy a jelenleginél magasabb, fejlettebb fokra kell emelni az iparban, a szocialista mezőgazdaságban a termelőerőket, biztosítva a munka termelékenységének olyan szintjét, amely lehetővé teszi a dolgozók magasabb életszínvonalát. A népgazdaság minden ágában, tehát a mezőgazdaságban is a fejlett, gépi nagyüzemi termelésnek kell uralkodóvá válnia. „Gazdasági előrehaladásunk sarkalatos kérdése a mezőgazdasági termelés gyorsütemű fejlesztése.” [2]

1. A SZOCIALISTA TERMELÉSI VISZONYOK KIALAKULÁSÁNAK HATÁSA A PARASZTSÁG OSZTÁLYTAGOZÓDÁSÁRA

A szocialista termelési viszonyok térhódítása a mezőgazdaságban állandóan erősítette, szélesítette azt a társadalmi-gazdasági alapot, amelyen kifejlődik, létrejön az új egységes paraszti osztály. S így a mezőgazdaság szocialista átszervezésének időszakában a dolgozó parasztságnak már csak egy része tartozott a kisárutermelők rétegéhez, a másik része a fejlődő, az új, *szocialista szövetkezeti parasztság*.

Amint a fenti táblázatból kitűnik, a dolgozó parasztság azon az úton volt, hogy új osztállyá, a szocialista társadalom egyik alapvető osztályává alakuljon át.

A termelőszövetkezeti tagok számának és szántóterületének alakulása
1950—1958-ig [3]

Év	A termelőszövetkezeti tagok száma	A termelőszövetkezetek szántóterülete	
		1000 kh	Az ország szántóterületének %/o-ban
1950	119 527	665,5	6,9
1951	310 536	1 518,5	15,8
1952	369 203	2 288,4	23,8
1953	250 009	1 714,7	18,0
1954	229 952	1 590,7	16,7
1955	305 501	1 915,4	20,4
1956	119 315	872,2	9,3
1957	155 794	1 176,6	12,6
1958	168 920	1 362,2	14,6

Történetileg nézve a kérdést; az egyes termelési módok kialakulásánál szintén találkozunk olyan folyamattal, amikor a régi társadalom alapvető osztálya átalakul az új társadalom alapvető osztályává: pl. rabszolgák és jobbágyok. Az átmenet idején ez az osztály egyszerre magánviseli a régi bélyegét és az új kezdeteit, de nem szakad két részre, hiszen a mozgás, az átalakulás folyik, és pedig időben gyorsan és forradalmi módon.*

Tehát a mozgást itt sem szabad metafizikus módon értelmeznünk, mert a fejlődő új megszilárdulása, a dolgozó parasztság osztályá alakulása együtt jár a régi teljes pusztulásával, s ekkor már teljesen új osztállyal állunk szemben.

Felvetődhet a kérdés: Mikor beszélhetünk arról, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésének idején a dolgozó parasztság két osztályra szakadt? Akkor, ha a szocialista parasztság kialakulásának folyamata, a kollektivizálás megállt volna? Ez azonban nem állt meg! Így a szocialista paraszti osztály kialakulásának befejezéséig — amíg ez a kettősség tart, amely történetileg elenyésző idő — helytelen a parasztságon belül két osztályról beszélni, illetve ezeket mint ellentétes erőket egymással szembeállítani, vagy az alapvető osztályok fogalmából kizárni. A dolgozó parasztság ugyanis nem úgy formálódik át szocialista parasztsággá, hogy két szembenálló osztályra szakad, hanem az egész dolgozó parasztság átszerveződik, átnevelődik a munkásosztály pártjának vezetésével.

A szövetkezeti mozgalom gyors előretörésével tehát a termelőszövetkezeti parasztság száma megsokszorozódott.

A fejlődés ütemére jellemző, hogy amíg az ország szántóterületének 1958-ban 29,1%-a tartozott a szocialista szektorhoz, addig 1959-ben már 52,8%-a, 1960-ban 77,0 %-a és 1961-ben 95,6%-a a termelőszövetkezetek és állami gaz-

* Az ellenforradalom „teoretikusai” egyebek között azzal is vádoltak bennünket, hogy a kollektivizálással a parasztságot különböző osztályokra és rétegekre szaggattuk és a különböző osztályokat és rétegeket egymással szembeállítottuk. Felújítottak egy olyan „elméletet”, amely a parasztság rétegeződését tagadja. „Nincs többé szegény és gazdag paraszt. Hiszen tíz év után mindenki szegény paraszttá vált ebben az országban... A mi legnagyobb erőnk a parasztegyeség.” (Eredetileg aláhúzva. K. T. F.)

Magyar Nemzet, 1956. november 1.

A szántóterület társadalmi szektorok szerinti megoszlása
1958–1961 május [4]

Társadalmi szektorok	1000 kat. hold				Százalékos megoszlás			
	1958	1959	1960	1961	1958	1959	1960	1961
Állami szektor	1269	1258	1273	1208	13,6	13,5	13,8	13,3
Termelőszövetkezeti szektor	1217	3415	5558	7196	13,0	36,6	60,3	79,5
Kisegítő gazdaságok	238	252	273	251	2,5	2,7	2,9	2,8
Szocialista szektor összesen	2724	4925	7104	8655	29,1	52,8	77,0	95,6
Egyéni gazdaságok	6622	4406	2123	295	70,9	47,2	23,0	4,4

daságok kezén volt. Ugyanakkor az egyéni gazdaságok, amelyek 1958-ban a szántóterületnek 70,9%-át foglalták el, 1961 májusában már csak 4,4%-át tartották meg.

Nos, a parasztság élete évszázadok óta nem ment át olyan gyors és radikális változáson, mint ebben az időszakban. Valóságos forradalom ez — kettős értelemben is. Társadalmi és politikai forradalom; hatalmas szocialista forradalmi folyamat befejező mozzanata, amelyek eredményeképpen a parasztság is szocialista talajra áll, s egységes szövetkezeti, szocialista parasztsággá válik. Mindezek következményeképpen beérik történelmi küzdelmünk: felépül a teljes szocialista társadalmi rendszer.

Ezekben az években lezajló hatalmas változás a parasztember átformálódásának, a paraszti érzelem- és gondolatvilág, a paraszti élet forradalmának is az időszaka. Ez a forradalom nagyszerű és csodálatos, de egyben nagyon sokrétű, nagy mélységeket és hatalmas magasságokat, óriási indulatokat és érzelmi viharokat magában foglaló dolog. „Külön világ” ez, amit teljes mélységében talán csak maguk a parasztemberek tudnak átérezni — nincs elég szó kifejezésére, megrajzolására, hiszen az érzelmeket hiánytalanul és teljes intenzitásukban nem lehet átültetni a szavak „nyelvére”.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése után a dolgozó parasztság már nem azonos a korábbi kisárutermelő parasztsággal. Ez az osztály:

- a) a kizsákmányolástól egységesen megszabadított parasztság;
- b) egységes a föld és műveléséhez szükséges korszerű munkaeszközök birtoklásában;
- c) a jövedelem megszerzésének és elosztásának módjában, a szocialista módon szervezett közös munkában;
- d) egységes politikai, világnézeti, erkölcsi arculatában;

következésképpen *osztályhelyzetét* tekintve *minőségileg* különbözik az egyéni-
leg gazdálkodó és különböző rétegekre szakadt parasztságtól. „A szövetkezeti
mozgalom győzelmével — mondotta Kádár elvtárs — ez az osztály is rálépett
a szocializmus útjára, amelyen járva, fokozatosan eltűnnek a falu korábbi osztálytagozódásának maradványai, és kialakul az egységes szocialista parasztság.” [5]

2. ÚJ ELLENTMONDÁSOK A TERMELŐSZÖVETKEZETEKBE

A fentiekből következik, hogy a szocializmus építésének jelenlegi szakaszán nemcsak elméleti, hanem gyakorlati szempontból is előtérbe kerülnek az egységes szocialista parasztság kialakulásával kapcsolatos kérdések. Ezeket tanulmányozva egyre gyakrabban találkozunk olyan ellentmondásokkal, amelyek arra figyelmeztetnek bennünket, hogy bár a termelési viszonyok szocialistává váltak, azonban a parasztság többsége még nem vált szocialistává. Ezért tanulmányoznunk kell azokat az ellentmondásokat, amelyek a jelenlegi szakaszban a termelőszövetkezeti parasztság — társadalmi, politikai és ideológiai magatartását és fejlődését befolyásolják.

Mármost, melyek ezek az ellentmondások?

a) A szocialista mezőgazdaság fejlődésében általánosan érvényesül az a törvényszerűség, hogy a technikai feltételek és a szakosítás gazdasági követelményei nagyobb üzemi méreteket igényelnek, viszont egyes társadalmi és természeti tényezők ennek határokat szabnak (pl. vezetés, település, stb.).

b) Különbség van termelőszövetkezet és termelőszövetkezet között üzemenagyság, üzemszervezet, technikai felkészültség, s ennek következtében a termésátlagok és a jövedelem tekintetében.

c) Az egyéni és közösségi érdek szocialista és kistulajdonosi értelmezésének ellentmondásossága.

d) A termelőszövetkezetekben földdel és föld nélkül belépő tagok között a munka szerinti részesedés és a földjáradék fizetéséből eredően különbség van, mivel a földjáradék fizetése a föld nélkül belépett szövetkezeti tagoknak hátrányos, a földdel belépőknek pedig előnyös. Ez adja az ellentmondás lényegét.

e) A szocialista munkaerőkölcse követelménye és a kispolgári fegyelmelenség közti ellentmondás.

f) A közös gazdaság fejlett termelési viszonyai és a termelőszövetkezeti parasztság viszonylag elmaradt tudatvilága között keletkezett ellentmondás, ezen ellentmondás megoldásának egyik gazdasági eszköze — a háztáji gazdaság.

A felsorolt ellentmondások alapvetően más jellegűek, mint az egyes paraszti rétegek közötti különbségek voltak az egyéni gazdálkodás viszonyai között. A termelőszövetkezetekben egységes a gazdasági alap, azonos tehát valamennyi szövetkezeti tag érdeke.

Az ellentmondások felsorolása nem jelent rangsorolást. A teljességre való törekvés nélkül csupán az általunk fontosnak tartott ellentmondásokat jelöljük meg.

A következőkben a közös és a háztáji gazdaság ellentmondásosságát helyezük vizsgálódásunk középpontjába.

3. *A közös gazdaság fejlett termelési viszonyai és a termelőszövetkezeti parasztság viszonylag elmaradt tudatvilága között keletkezett ellentmondás; megoldásának egyik gazdasági eszköze — a háztáji gazdaság.*

1. A HÁZTÁJI GAZDASÁG SZEREPE

A háztáji gazdaság személyi jellegű, amelynek gazdasági és eszmei-politikai szerepe van a szocializmus építésének konkrét szakaszában. A háztáji gazdaságok még hosszú időn keresztül fennmaradnak.

A háztáji gazdaságok a nálunknál fejlettebb társadalmi viszonyokkal rendelkező Szovjetunióban is megtalálhatók.

A Szovjetunió háztáji gazdaságainak részesedése az országos áruforgalomban.
1956 [6]

Megnevezés	Részesedés aránya %-ban
Hús és szalonna	25
Sertés	23
Tej	20

Az SZKP Központi Bizottságának határozatai, illetve azok végrehajtása alapján a közös gazdaságok fejlődési üteme meggyorsult. S így a háztáji gazdaságok részvétele az árutermelésben csökkent és csökkenni fog a kolhoztagok szükségleteinek kielégítésében is.

Hazánkban a háztáji gazdaságok szükségességét az indokolja a jelen történelmi körülmények között, hogy a közös gazdaságok termelése még nem biztosítja a városi és falusi lakosság szükségleteinek kellő színvonalon történő kielégítését. S a háztáji gazdaság nélkül a közös gazdaság terményeiből kellene kielégíteni a szövetkezeti családok szükségleteit is.

A mezőgazdasági termények, állatok és állati termékek felvásárlásának
százalékos megoszlása társadalmi szektorok szerint. 1961 [7]

Megnevezés	A felvásárlás %-os megoszlása			
	Áll. gazd. és váll.	Mg-i tsz. (közös)	Háztáji és egyéb gazd.	Összes gazdaság
Kenyérgabona	26,1	63,0	10,9	100,0
Kukorica	38,6	56,9	4,5	100,0
Cukorrépa	10,7	88,5	0,8	100,0
Alma	40,6	33,7	25,7	100,0
Meggy	3,4	6,9	89,7	100,0
Szőlő	10,3	40,4	49,3	100,0
Bor	13,7	31,9	54,4	100,0
Baromfi	16,7	37,7	45,6	100,0
Tojás	6,7	4,0	89,3	100,0
Tej	29,6	36,0	34,4	100,0
Vágóborjú	1,3	4,0	94,6	100,0
Vágómarha	16,8	41,8	41,4	100,0
Méz	3,7	2,4	93,9	100,0

A táblázat alapján látható, hogy a felvásárolt termények és termékek nagy része kisüzemi, háztáji gazdaságokból származik. Az országos állatállomány többsége még háztáji gazdaságokban található. Következésképpen: mezőgazdaságunk szocialista nagyüzemi átszervezését lényegében csak a növénytermesztésben fejeztük be.

A fentiekkel szoros összefüggésben a háztáji gazdasági szükségességét indokolja az is, hogy a közös gazdaságban végzett munka után járó részesedés mellett kiegészítő jövedelemforrása a tsz-tagok természetbeni és pénzbeni juttatásának.

A háztáji gazdasági szerepének elvi kérdéseivel mind a külföldi, mind a hazai közgazdasági irodalom foglalkozik [8]. Ezért mi nem térünk ki részletesen a probléma gazdasági oldalának elemzésére. Mi a szocialista tudat kialakulása szempontjából tanulmányozzuk a kérdést.

2. A HÁZTÁJI GAZDASÁGOK ESZMEI-POLITIKAI SZEREPE

A háztáji gazdaságra azért is szükség van, mert a mezőgazdaság szocialista átszervezésével a volt kisárutermelő parasztlak nem válnak azonnal öntudatos szocialistákká. A parasztság „... gazdaságilag, erkölcsében, szellemében még magán viseli annak a régi társadalomnak anyajegyét, amelynek méhéből származik [9]. Ahogy Engels mondja: „... a parasztságnak meghosszabbított gondolkodási időre van szüksége, hogy rászánja magát a szövetkezeti gazdálkodásra, de talán még hosszabb idő kell ahhoz, hogy megváltozzék a paraszti gondolkodásmód is.” [10]

Itt a tudat másodlagossága mint *a társadalmi tudatnak a társadalmi létbe képest történő lemaradása nyilvánul meg*. „Minerva baglya” — mondja Hegel — szürkületkor repül. Amikor a filozófia szürkét szürkére fest, akkor egy korszak már letűnt.” A tudatnak ez az elmaradása történelmileg szükségszerű és fennmarad természetesen a szocializmusban is.

A tudat elmaradásának foka *viszonylagos*, függ az objektív történelmi körülményektől és a visszatükrözés szubjektív feltételeitől: milyen osztályok, milyen személyek hozzák létre a társadalmi tudat szóbanforgó jelenségeit. Pl. hazánkban az általános tudat, a széles néptömegek tudata sokkal később reagál helyesen az eseményekre, mint az élenjáró osztály. S az élenjáró osztály is később, mint a párt legfejlettebb elemei! A szocialista tudatosságnak éppen az a célja, hogy a társadalmi tudat lemaradását a minimumra csökkentse, hogy tudományos előrelátással ellensúlyozza és hathatós nevelő módszerekkel minél hamarabb köztudattá fejlessze a társadalmi tudat élenjáró formáit, eredményeit.

A társadalmi létből való elmaradás ténye tehát nem kárhoztatja a társadalmi tudatot pusztán regisztráló szerepére. Az elmaradás tényét ellensúlyozza az a másik tény, hogy a tudat nemcsak azt tükrözi vissza, ami a valóságban már lezárult. A valóság maga — fejlődés, és a helyes visszatükrözés felismeri a valóságban rejlő lehetőségeket, fejlődési tendenciákat, a perspektívát, s ennek alapján *tervez és előrelát*. A tervezés és a tudományos előrelátás sikeresen ellensúlyozza a tudati lemaradást. Gondoljunk arra, hogy a haladó társadalmi eszmék nemcsak a fennálló viszonyok bírálását, hanem a létrehozandó új társadalmi viszonyok tervét is tartalmazzák. Vagy gondoljunk a mezőgazdaság szocialista átszervezésének nagy, társadalomalakító szerepére.

A társadalmi tudatnak a társadalmi léthez való viszonya tehát dialektikus: utólagos és előzetes magatartás. De ezen a dialektikán belül az utólagos magatartás (a tudatnak a lét általi társadalmi meghatározottsága) az alapvető. A társadalmi tudatnak a társadalmi léthez való viszonya továbbá passzív és aktív is.

A különböző tudatformák nem egyazon ütemben fejlődnek. Az egyik előresiet, a másik lemaradt, a harmadik a társadalmi létnek éppen azt az állapotát fejezi ki, amelyben létrejött. Gondoljunk olyan nyilvánvaló tényekre, mint amilyen pl. a vallásos tudat szívóssága a parasztság körében, a modern materialista világnézet győzelmei ellenére. A társadalmi tudaton belül tehát számos ellentmondás van. Míg a burzsoá társadalmi tudat spontán módon fejlődik, a

szocialista tudat, azáltal, hogy a marxizmus—leninizmus egységes világnézeti alapján áll, tudatosan tárja fel ezeket az ellentmondásokat és megszervezi felszámolási módját, a szocialista társadalmi tudat egységének, egyre érettebb egységének megteremtését [11].

A szövetkezeti parasztság tudatának a formálása tehát igen bonyolult és sokoldalú feladat, amelyben a nevelés összes formáinak együttes alkalmazására van szükség. „A szocialista felvilágosodás házának építését nem kezdhethjük a tetőn: nyilvánvaló például, hogy a parasztok...” „... körében a végső világnézeti kérdések filozófiai jellegű tárgyalása nem lesz eredményes. Itt mindenké előtt a korszerű műveltség és a szocialista erkölcs *alapjait* kell lerakni (s közben tekintettel kell lenni a rétegek sajátos élet- és munkatapasztalataira is), és meggondoltan, fokról fokra haladni előre a világnézeti konzekvenciák tudatosításában.” [12]

A fenti tényezők közül — fejlődésünk jelenlegi szakaszában — kiemelkedő szerepe van a parasztság *erkölcsi* nevelésének. Éppen a szocialista erkölcs szabályai hozzák összhangba az egyéni magatartást a társadalom érdekével úgy, hogy ez az egyén számára is hasznos legyen. A társadalom gazdagodása közvetve az egyén érdeke is, a közvetlen egyéni érdekek összessége pedig a társadalmi összérdek része. Következésképpen: a tudat alakítását a fentiekből *keindulva* kell elvégezni, bár fejlődésünk jelenlegi szakaszában a parasztság körében ez korántsem problémamentes [13].

Sok szövetkezeti taggal beszélgettem, [14] de egyetlen olyat sem találtam, aki gondolkodásában, emberi magatartásában ne szakított volna a múlttal, a régivel; de olyat sem, aki már teljesen szakított volna — vagyis befejezett, kész, új embereket sem. Ma még találkozunk olyan érzelmekkel, amit Szabó István, volt mindszenti középparaszt, a „Lenin” tsz kiváló brigádvezetője a következőképpen fogalmazott meg: „Bizony az embernek itt, a tsz-ben gyakran eszébe jut még a bogárhátú kistanya, meg a görbényelű vasvilla, ami az öregapjáról maradt rá.” Eszükkel, értelmükkel már igenlik a szövetkezetet, a szocializmust — érzelmeikkel azonban még nem tudtak teljesen elszakadni a régítől, attól, ami annyira húsukba, vérükbe ivódott, ami riasztó nehézségei, keménysége és sokszor vadsága ellenére is annyira kedves volt nekik.

Természetesen itt számolnunk kell azzal is, hogy a termelőszövetkezeti tagok majdnem 70%-a 40 évnél idősebb.

A keresők számának százalékos megoszlása korcsoportok szerint
1960-ban [15]

Korcsoport	Mezőgazdasági keresők	Egyéb keresők	Tsz-tagok
14 éves	0,6	0,6	0,1
15—39 éves	41,4	62,0	31,7
40—50 éves	37,1	32,0	43,2
60 éves és idősebb	20,9	5,4	25,0
Összesen:	100,0	100,0	100,0

Témánk szempontjából a fenti táblázat a közös gazdaság fejlett termelési viszonyai és a termelőszövetkezeti *parasztság viszonylag elmaradott tudatvilága* között keletkezett ellentmondás megoldási módja miatt érdekes. Itt az ellent-

mondás megoldásának egyik gazdasági eszköze a háztáji gazdaság. A háztáji gazdaság egyik funkciója abban jelölhető, hogy megkönnyíti a tegnapi még kis-árutermelő parasztnak a közös, a nagyüzemi gazdálkodás útjára való áttérést.

Hogyan könnyíti meg tehát?

Szegváron a Puskin tsz-ben Magony Ferenc egyedül dolgozik, mert felesége a gyerekek miatt nem tud elmozdulni otthonról. Az 1962-es évben jövedelmük a következőképpen alakult. A teljesített 400 munkaegység után, mivel 28 forintot ért egy munkaegység, egész évben kaptak 7 q búzát, 11 q csöves kukoricát, 4 q árpát, 700 kg burgonyát és 5000 Ft készpénzt. Azért csak 5000 forintot, mert előzőleg a készpénzrészesezésből levonták a tüzelő (650,— Ft), valamint 50 kg cukor árát (450,— Ft), továbbá 450,— Ft-ot tett ki az SZTK hozzájárulás. A háztájiból származó jövedelmük mintegy 6500,— Ft. A háztáji gazdaság után azonban adót is kell fizetniök, a ház után pedig községfejlesztési hozzájárulást, a kettő együttvéve 680,— Ft. Egy hízott sertésre is szerződtek, bevételük belőle 1300,— Ft, s a tsz-től egy anyakocát átvettek gondozásra, a malacok után járó jövedelmük 2300,— Ft-ra rugott. E két legutóbbi összeg azonban nem jelent tiszta jövedelmet, mert a sertések etetésére, a közöstől kapott és a háztájiban termelt kukoricát használták fel, amit egyszer már felszámítottunk a jövedelmükbe. Összegezve: egész évben megkapták a tsz-től, illetve a háztáji gazdaságból a létfenntartásukhoz szükséges terményeket, egy hízott sertést vágtak, s emellett mintegy 10 000,— Ft készpénz-jövedelemhez jutottak [16].

Az elmondottakból kitűnik, hogy szövetkezeti családoknak ma még fontos jövedelmi forrása a háztáji gazdaság, illetve a háztáji állattenyésztés. Szegvár község sertés és szarvasmarha állományának mintegy fele ma még a háztáji gazdaságokban található. Minden háznál hizlalnak annyi sertést, hogy egy vagy kettő eladásra is jut belőle, a tehéntől a tejet tejcsarnokba hordják. A háztáji állattenyésztés így átlagosan 6—8000,— Ft-ot hoz a házhoz, ami nem lebecsülendő dolog a család költségvetésében.

A szövetkezeti családok a háztáji jószágtartás révén szép jövedelemre tehetnek szert. Nos, ez jó a szövetkezeti gazdáknak, de jó az országnak is. Nem csökken a városi lakosság ellátása, mert amit még nem tud adni a szövetkezeti nagyüzemi állattenyésztés, azt a háztáji gazdaságok szolgáltatják. Lényegében ez is a *fokozatosság érvényesülésének egyik oldala*, s jórészt ezzel magyarázható, hogy a mezőgazdaság átszervezése nem járt az állatállomány csökkenésével.

Az MSZMP VIII. kongresszusának határozatai leszögezik: „Nem engedhetjük meg a háztáji gazdaságok felszámolását,” „... az áldadikális intézkedések semmiféle fajtáját sem, mert ezek megnehezítik a gazdasági, politikai és eszmei egység kialakulását.” [17]

A parasztemberek ambíciója ilyen körülmények között a háztáji gazdaság és a közös gazdaság között oszlik meg. Ma már szövetkezet nélkül a közös munkában való részvétel nélkül nem tudnának megélni. A közös gazdaság visszavonhatatlanul létalapjuk fontos részévé vált, de féllábbal még a háztáji gazdaság, a még megmaradt „enyém” talaján állnak. Természetesen ez nem nagy baj a *paraszti tudat átalakulása szempontjából sem, mert az ügyis lassú folyamat*. Így van idő arra, hogy ki-ki jellemének, mentalitásának, vérmérsékletének, valamint anyagi lehetőségének és helyzetének megfelelően hamarabb vagy később, de mindenképpen idejében ismerje fel, hogy csak a szövetkezet, a közös lehet jövőbeni életének egyetlen alapja és értelme, egyéni ambíciójának, paraszti és emberi törekvésének igazi kibontakoztatója.

Szegváron is van olyan ember, aki szívének, lelkének, érzéseinek már nagyobb darabjával van a közösben, aki a közös életet nem cserélné fel az egyénnel. De van olyan is, aki nagyobb örömet, emberi kielégülést talál háztáji gazdaságának, háztáji állattenyésztésének ügyeivel való törődésében, mint a közös munkában. Világosan kivehető az a tendencia: mind *többen* válnak igazi, érzésben és gondolkodásban, belső titkos érzelmeikben is igazi szövetkezeti emberekké, mind többen szakítják el azt az érzelmi „köldökzsinórt”, ami szorosán az „enyém” világhoz kötötte őket!

Íme így értik meg mind jobban a parasztemberek az „új élet” igazságait, s mind több olyan példával találkozunk, amelyek a parasztember változásának, a paraszti tudat formálódásának, alakulásának egy-egy szakaszát jelzik. Előfordul az is, hogy a belső változás, belső fejlődés sokkal jobban előrehaladt már, mint ahogy gondoljuk.

A mindszenti parasztlakosok amióta emlékeznek, mindig csak sóvárogtak a Tisza vize után, miközben nemegyszer cserepesre tikkadt a föld és kiszáradt minden növény a gát tövében. Most, a Piros Szegfű Tsz gazdái már a Tiszából öntöznek.

Természetesen, itt a földek minőségének és fekvésbeli különbözőségének is van szerepe. De a legfőbb okok egyike az emberek tudatosságában keresendő. Valamennyi szövetkezet támogatást kap az államtól, a társadalomtól. A legtöbb azonban az egyes közösségeken múlik. Azon, hogy az egyes szövetkezetek tagjai milyen képességűek, hogy hol, hogyan, s miként használják ki a meglévő adottságokat, lehetőségeket. Nos, itt van nagy szerepe a paraszti tudatosságnak.

Mert Cserebökény „bíbickocogóin” éppúgy nem volt bő termés sok-sok évtizeden keresztül, mint a tömörkényi, csajtói szikeseken, mégis a cserebökényi Népszabadság Tsz-ben sohasem volt kevesebb jövedelem, mint a tömörkényi kétszerese. A cserebökényi Népszabadság Tsz földjein rizs meg hal terem, amott viszont legfeljebb szikvirág. Ha erről a tömörkényi nép nem sokat tehet, azért mégis: míg a Népszabadság Tsz gazdái hozzá nem láttak, addig itt sem hal, sem rizs nem termett, hanem csak szikvirág, mint a csajtói másfél ezer holdon.*

A nagyüzem tehát csak lehetőség. A tsz-ek vezetőin múlik, hogy létrejönnek-e azok a feltételek, amelyek között gátlás nélkül kibontakozhat és továbbfejlődhet a szocialista tudatosság. Másrészt; előrehaladásunk e nagy ösztönzője né úgy érvényesüljön most, a szocializmus körülményei között, mint régen az egymástól elszigetelt gazdaságok világában, amikor a gazdaságok közötti különbségek növekedésének egyik tényezője volt. Mert, a kialakult szocialista tudatosság egyik fontos tényezője már ma is, a paraszti osztályban meglévő különbségek megszüntetésének.

* Tömörkényben olyan tervet készítettek, amelynek alapján nemcsak helyi, hanem népgazdasági szempontból is hasznos halgazdaságot és öntözéses gazdálkodást létesítenek fokozatosan 1965-ig.

JEGYZETEK

- [1] A Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. kongresszusa. Kossuth. 1962. 101.
- [2] Uo. 117.
- [3] Magyar Statisztikai Zsebkönyv. Közgazdasági és jogi kiadó. Budapest, 1960. 69.
- [4] Vö. Statisztikai Évkönyv. 1961. KSH. Budapest, 134.
- [5] A Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. kongresszusa 25.
- [6] E. BUDAGOVA, K. voproszi ob otmiranyii licnovo podszobnovo hozjajsztva kolhoznyikov. Nausnije Dokládi Viszej Skoli. Ekonomiceszkije Nauki, Moszkva. 1959. 4. sz.
- [7] Vö.: Statisztikai Évkönyv. 1961. KSH. 1962.
- [8] A hazai irodalomban ezzel kapcsolatban a következő fontosabb tanulmányok találhatók: ERDEI FERENC, A háztáji gazdaságok kérdései. (Közgazdasági Szemle, 1954. 8—9. sz.); FEHÉR LAJOS, A mezőgazdaság szocialista átalakításának és a termelőszövetkezetek megszilárdításának hazai tapasztalatai és feladatai. (Kossuth. 1960); CSIZMADIA ERNŐ, Átmeneti formák és megoldások mezőgazdaságunk szocialista nagyüzemi rendszerének építésében. (Közgazdasági Szemle, 1960. 11. sz.); CSIZMADIA ERNŐ—NAGY LÁSZLÓ, A közös és háztáji gazdaság kapcsolata termelőszövetkezteinkben. (Társadalmi Szemle, 1960. 12. sz.); KOMLÓ LÁSZLÓ, A háztáji gazdálkodás szükségessége. (Közgazdasági Szemle, 1962. 12).
- [9] MARX, A góthai program kritikája. Budapest, Szikra 1953. 11.
- [10] Vö.: Marx—Engels, Válogatott művek. II. Szikra. Budapest. 1949. 433—4.
- [11] Ezt azért fontos hangsúlyozni, mert az 1956 előtti időszakban a társadalmi lét és tudat ellentmondásos differenciáltságát leegyszerűsítették és a parasztságtól szocialista tudatosságot kívántak annak ellenére, hogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakát éltük. A tárgyalat probléma ilyen értelmezései magukon viselték a személyi kultusz, a dogmatizmus jegyeit. Nem egy példa utal arra, hogy a kérdés ilyen értelmű felfogását, a szűken értelmezett napi politika *vélte* árdekeire alapozták. Nyilvánvaló, hogy ilyen eljárással a legjobb esetben is csak nagy általános megállapításokig lehet eljutni, amelyek nem nyújtanak reális támaszt és hatékony tájékozási lehetőséget az osztályharc, a társadalmi, politikai gyakorlat sokrétű, bonyolult kérdéseiben, sőt gyakorlati alkalmazásuk súlyos hibákhoz vezethet.
- [12] LUKÁCS JÓZSEF, Szocializmus és valláskritika. Világosság. 1962. 11. 8.
- [13] Elvileg újszerűen közelíti meg ezt a kérdést MIHAIL CERNEA, A parasztság új gazdasági gondolkodásának fejlődése c. tanulmányában (Korunk. 1962/12. 1428—36).
- [14] E részben azon adatok egy részét is felhasználtam, amelyeket a Csongrád megyei termelőszövetkezetekben történt látogatásaim során a tagokkal való beszélgetéseim közben és a zárszámadó közgyűléseken gyűjtöttem.
- [15] Vö. DR. SZABADY EGON, Magyarország népességének foglalkozási megoszlása. Demográfia. Budapest, 1961. 1—4.
- [16] Mindezek a juttatások (állami felvásárlási áron számítva) kb. havi 1500,— Ft jövedelmet jelentenek.
- [17] A Magyar Szocialista Munkáspárt VIII. kongresszusa 107.

НОВЫЕ ПРОТИВОРЕЧИЯ В ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ КООПЕРАТИВАХ И СПОСОБЫ ИХ ПРЕОДОЛЕНИЯ, С УЧЕТОМ ФОРМИРОВАНИЯ ЕДИНОГО КРЕСТЬЯНСКОГО КЛАССА

Ф. Тот —

В первой части автор рассматривает распространение социалистических производственных отношений в сельском хозяйстве с 1958 до 1961 гг. Он указывает на то, что огромные изменения, происшедшие в эти годы, представляют собой период преобразования и революции мира идей и чувств крестьянства.

Во второй части автор рассматривает противоречия, которые оказывают влияние на общественное, политическое и идеологическое поведение и развитие крестьянства на этом этапе. В основной части статьи рассматриваются противоречия, воз-

* A tárgyalat időszakban nagyközség a kiskundorozsmai járásban. Hozzá tartozott Borsodszék, Eperjesi-tanyák, Homoki-tanyák, Szaporhegyi-(Fekete)-tanyák.

нижше между развитыми производственными отношениями коллективного хозяйства и относительно отсталым миром идей кооперативного крестьянства, а также способы преодоления этих противоречий.

В конце статьи автор анализирует идейно-политическую роль приусадебного хозяйства.

NEUE WIDERSPRÜCHE IN DEN LANDWIRTSCHAFTLICHEN PRODUKTIONS- GENOSSENSCHAFTEN UND IHRE LÖSUNGSMETHODEN, MIT BESONDERER BERÜCKSICHTIGUNG DER AUSGESTALTUNG EINER EINHEITLICHEN BAUERNKLASSE

von F. TOTH

Im ersten Teile der Arbeit wird die Verbreitung der sozialistischen Produktionsverhältnisse während der Jahre 1858—1961 untersucht. Es wird gezeigt, dass die in diesen Jahren vor sich gehende mächtige Wandlung auch die Zeit der Umformung des Bauern, der Revolution der bäuerlichen Gefühls- und Gedankenwelt bedeutet. Im zweiten Teile der Arbeit werden die Widersprüche behandelt, die in der gegenwärtigen Periode die gesellschaftliche, politische und ideologische Haltung und Entwicklung der Genossenschaftsbauern beeinflussen. Der grösste Teil der Arbeit befasst sich mit dem Widerspruch zwischen den fortgeschrittenen Produktionsverhältnissen der gemeinsamen Wirtschaft und dem verhältnismässig zurückgeblieben Bewusstsein der Genossenschaftsbauern, bzw. mit den Methoden der Lösung dieses Problems. Es wird die ideologische-politische Rolle der Hauswirtschaften analysiert. Es werden zahlreiche Beispiele gebracht, die jeweils einen Abschnitt der Wandlung des Bauern, der Umformung des bäuerlichen Bewusstseins bezeichnen.